

Com ha tornat Miquel Pedrola a tenir un carrer a Barcelona 83 anys més tard?

La història d'una lluita extenuant que no hauria de ser necessària

La filla de Pedrola, Amada, al carrer del seu pare | Dani Cortijo

Fa uns dies, el departament de premsa de l'Ajuntament de Barcelona publicava la notícia de nous canvis en el nomenclàtor en els quals estava inclòs el canvi de nom del carrer Almirall Churruga pel de Miquel Pedrola.

[noticiadiari]2/236937[/noticiadiari]

Miquel Pedrola i Alegre fou un jove de la Barceloneta, fill de dramaturgs i militant del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) que va participar en els combats del 19 de juliol per aturar l'alçament militar que va donar toc d'inici a la Guerra Civil i amb només 19 anys va comandar una de les primeres centúries que van anar cap al front d'Aragó per intentar aturar l'avenç dels colpistes. Fou també un dels primers morts al front i ell i els seus companys foren enterrats en funerals multitudinaris.

A diferència de molts dels seus companys de lluita, pel fet de ser fill d'actors reconeguts, va tenir accés a una intensa formació intel·lectual i la seva maduresa i cultura el van portar a la plana major de la seva organització a una curta edat.

En marxar de manera quasi improvisada els primers milicians al front per aturar l'alçament, després de constatar que en els primers combats del 19 de juliol algunes organitzacions ja havien perdut alguns dels seus principals líders, es discutia si no era millor protegir els quadres dirigents a la rereguarda.

Pedrola, ignorant els consells dels seus companys, va decidir ser present a primera línia de front per coherència. Com podia un revolucionari creure's millor que qualsevol altre company i amb dret a gaudir de més seguretat?

Pedrola va morir prop d'Oscà intentant recuperar el control d'un molí fariner que havien conquerit els falangistes. El funeral d'aquests primers caiguts en combat fou multitudinari i els veïns de Pedrola van rebatejar el carrer de Sant Miquel de la Barceloneta amb el nom de Miquel Pedrola pintant el seu nom a les parets. Posteriorment, el canvi es va oficialitzar i s'hi van posar plaques de Marbre.

El molí on va morir Miquel Pedrola Foto: Dani Cortijo

Corria l'any 2007 quan un servidor va ser informat pel periodista Rafel Luján de Betevé que el periodista Huertas Clavería, que havia mort recentment, li havia comentat sobre l'existència d'una pintada vestigi de l'antic nomenclàtor de la Guerra Civil que dedicava un carrer a un milicià.

La pintada de Miquel Pedrola en el moment de ser descoberta Foto: Dani Cortijo

Només amb aquesta informació vaig recórrer el carrer amb la meva companya i al carrer Sant Miquel vam trobar unes lletres on semblava posar escrit Pedrola. Vam intuir que aquestes eren les lletres de les quals Huertas Clavería li havia parlat a Rafel Luján. Es podien entreveure rere clapes de pintura posada durant el franquisme que havia anat caient amb el temps.

Va ser una gran casualitat, que sense saber-ho aleshores, aquest tal Pedrola fos un dels millors amics de Wilebaldo Solano, aleshores un home ja molt gran que vivia a cavall entre París i Barcelona que havia estat membre del POUM i a qui vaig entrevistar en el seu moment quan vaig fer el meu treball de recerca sobre la Guerra Civil. Altres historiadors als qui vaig consultar, com Andy Durgan o Pelai Pagès, també em van donar pistes i bibliografia sobre el personatge en qüestió.

També va ser una casualitat el fet que un dia anés a ensenyar la pintada a uns companys de feina i em trobés que havien instal·lat una bastida a la façana per pintar-la imminentment, però que l'encarregat de l'obra en ser alertat mostrés un especial interès en el tema i decidís deixar aquesta part pel final per donar-me temps per avisar a l'Ajuntament i que donés ordre de conservar-ho.

Tot cofoi vaig dirigir-me al districte per donar l'alerta, pensant que estarien molt contents i s'encarregarien de tot. La meua sorpresa va ser que tot van ser bastons a les rodes i frases que vistes amb el temps poden semblar bastant dures. "No podem anar conservant qualsevol cosa que trobem", "no podem dir aquí no es pot pintar perquè no sé qui hi va escopir" i el clàssic "no està catalogat". Passant per parlar de com de reticent seria l'arquitecte o el propietari de la finca... Em van preguntar que qui era jo, que si era "de la casa", que qui tenia al darrere donant-me suport.

No entenia res. També em van demanar que documentés per què creia que allò s'havia de conservar, que aportés documentació.

La veritat és que em vaig quedar bastant impactat. A contrarellotge vaig començar una ingent tasca de documentació i vaig entendre que el meu paper no es podia limitar al de ciutadà cofoi, un pelacanyes qualsevol que avisa d'una troballa i que l'administració s'encarrega de tot perquè "la casa" no funciona així.

Casualitat va ser que un dels meus millors amics des de la infància visqués al mateix Carrer Sant Miquel i que la seva mare, a part d'historiadora, fos una de les principals activistes en els moviments veïnals del barri.

Aquí va ser quan va entrar en escena la Pino Suárez, que amb en Paco Moya va ser peça indispensable per aconseguir tot el que hem aconseguit. Va aconseguir que totes les associacions de veïns de la Barceloneta, aleshores enfrontades durament entre elles per punts de vista diferents sobre la llei d'ascensors, signessin un document conjunt reclamant la conservació i restauració de la pintada. El document es va signar a la mateixa Església de Sant Miquel, amb la presència i suport també del mossèn.

Malgrat tot, durant més d'un any vam constatar que l'arquitecte estava encantat amb la troballa i també el propietari, ja que donava valor a la finca. Però que les lletres, a la intempèrie un cop rascada la capa de pintura que les va ocultar tants anys, però alhora sense voler les va protegir, anaven empal·lidint-se davant la pluja i el sol. Va haver-hi fins i tot recollida de firmes, però el tema continuava eternitzant-se.

Amb la Pino i en Paco sempre comentàvem que segurament, tenint en compte tot el rebombori que havíem fet, si no havia aparegut cap familiar de Pedrola era perquè tan jove no tindria descendència i si tenia familiars ja haurien mort. Ens vam veure empesos a trencar aquella necessària distància amb l'objecte d'estudi i sense voler acabar considerant Pedrola com a part de la nostra família escollida. En certa manera havíem adoptat un difunt. Tot el procés es va tornar insuportablement esgotador, sabíem que si abaixàvem la guàrdia, ho perdríem tot, i un dia vaig confessar-li a la Pino que pensava que si s'havia d'acabar esborrant que ho fessin ja i ens podíem deixar de torturar. Ella també ho havia arribat a pensar.

Tot plegat, en un any en què Paisatge Urbà ens deia que no hi havia pressupost per restaurar la pintada i va ser una empresa privada de restauració, OTAAI qui en va assumir el cost. Quan per fi es va començar a restaurar la pintada no ens van avisar sinó que la Pino va veure com posaven les bastides i va preguntar.

Per una filtració vam saber que les autoritats pensaven inaugurar la pintada ja restaurada sense avisar-nos, suposo que per evitar crítiques i poder-se fer la foto i vam decidir organitzar amb els veïns un homenatge popular abans, convidant nosaltres a les autoritats i passant de ser els no convidats a ser els organitzadors i així poder-hi assistir amb tot el veïnat.

Va ser una altra casualitat que en transcendir als mitjans, una de les filles d'una cosina neboda de Miquel Pedrola contactés amb mi via Facebook i ens poguéssim intercanviar informació, fotos i documentació. Allà vam descobrir atònits que Miquel Pedrola, just abans de morir, havia deixat embarassada la seva parella Maria Valero i que mare, filla i avis havien marxat a l'exili, però n'havien perdut el contacte.

Miquel Pedrola havia mort amb 19 anys segurament sense saber que esperava una filla, que va néixer pòstumament. Amb el temps vam saber que quan vam començar a cercar a mare i filla, a la Maria li quedaven pocs mesos de vida, però si l'haguéssim trobat una mica abans hi podríem haver parlat.

Miquel Pedrola, en una imatge de l'arxiu familiar Foto: Cedida

Després de mesos de cerca infructuosa per la via diplomàtica i per tots els mitjans, vaig assistir a una xerrada de la historiadora francesa Cindy Coignard, i en acabar li vaig entregar un paper amb el nom de l'Amada Pedrola i Valero, per si, per alguna remota casualitat de la vida, algun dia se la creuava.

I aquesta remota possibilitat va succeir. Aquella Amada Rousseaud que un dia va anar a entrevistar perquè sabia que la seva mare havia estat una activa esportista republicana exiliada, era la filla de Miquel Pedrola amb el cognom de casada.

L'Amada, havia viscut l'exili, la II Guerra Mundial i tota una vida a França, no sabia gaire del seu pare més enllà que va morir a la guerra, però encara guardava un collar amb una foto seva i una altra amb un molí ple de metralla.

De sobte, deixava de ser una relaxada jubilada francesa per renéixer conscientment com la filla de Miquel Pedrola. Així ho explica la pròpia Amada en el seu llibre *Une renaissance*.

Vam viatjar plegats al front guiats per la documentació i també pel germà del periodista d'EFE que va redactar la notícia del retrobament de l'Amada, que casualment vivia al petit poble de menys de 800 habitants on havia mort Miquel Pedrola.

L'Amada va ser rebuda amb un gran homenatge a la Biblioteca La Fraternitat de la Barceloneta, després de la qual va decidir llogar el pis que hi ha just al costat del de la pintada i

viure un any al barri dels seus avantpassats.

Abans de la pandèmia, li van comentar a l'Amada que s'estava estudiant tornar a dedicar-li un carrer a Miquel Pedrola, però només calia acordar quin seria el carrer. No podia estar més feliç.

Fa pocs mesos, uns joves de la Barceloneta van redescobrir a Miquel Pedrola i van començar a omplir el barri amb pancartes i adhesius amb el lema *Miquel Pedrola. Fem que el vent de la història bufi a favor nostre*. Van demanar-nos consells per anar a resseguir els escenaris de la darrera batalla i ens van convidar a la Pino i a mi a participar en un homenatge que es va realitzar el passat 4 de juny. L'Amada no va dubtar a venir i sumar-s'hi. Per primera vegada en 15 anys algú muntava un homenatge a Miquel Pedrola i no érem els de sempre. Ja no només havíem trobat la família real de Miquel Pedrola sinó que hi havia relleu amb joves que havien adoptat Pedrola també com a família escollida.

En aquestes, amb l'Amada encara aquí arriba la notícia que feia temps s'havia fet una reunió en la qual alguns grups municipals desestimaven el nou carrer Miquel Pedrola.

També per casualitat, el periodista Andreu Merino de TV3 va coincidir amb l'Amada i la Pino en una visita a una exposició i en conèixer la història va proposar-li intervenir en directe per televisió en pocs dies per explicar el seu cas.

Poc després, el dia abans que marxés l'Amada, tots tres ens vam presentar a l'Audiència Pública de Ciutat Vella, on l'Amada sembla que va convèncer els reticents de la necessitat de restablir el carrer Miquel Pedrola. I així és com hem arribat a aquest punt amb la confirmació oficial que tindrem carrer Miquel Pedrola.

Amada Pedrola, davant la pintada el 2011 Foto: Dani Cortijo

La història sencera és digna de dedicar-li una pel·lícula (s'accepten propostes, per cert) i tots els qui ens hi hem vist implicats, donades les enormes i innecessàries complicacions, ens hem acabat implicant molt i ho hem viscut com una de les coses més importants que ens ha passat a la vida.

En el fet que això hagi sortit bé hi ha hagut un factor clau de perseverança i sacrifici d'un grup de persones que tenien altres coses a fer a la vida, però s'han acabat implicant més d'allò que es pot exigir a qualsevol ciutadà amb la sensació justificada que si defallien, el patrimoni es perdia i la història tornava a oblidar-se com quan el valor patrimonial no s'havia descobert o donat a conèixer. Aquest és un patró que es repeteix cada vegada que algú fa el crit d'alerta d'una possible destrucció patrimonial i que les institucions responen amb un "no està catalogat" mentre ja desenes d'anys que molts estem denunciant que la deficiència del catàleg patrimonial i els mecanismes oficials per protegir un element patrimonial son problema a resoldre amb proactivitat i no pas l'excusa per no actuar o fer-ho empès per la pressió veïnal o per les crítiques de l'oposició que sovint ho aprofita per llançar-se els plats pel cap amb el govern.

Per altra banda, en aquest cas concret, hi ha hagut un cúmul totalment ingent de casualitats i coincidències, que han facilitat que tot acabi en èxit contra tot pronòstic.

Però tota aquesta història trepidant podria haver-se simplificat de la següent manera: Ciutadà anònim dona un toc d'alerta a l'Ajuntament sobre un possible vestigi patrimonial en perill. Es contracten especialistes que facin una investigació detallada i una anàlisi del cas. Es restaura el vestigi i es dona a conèixer i les autoritats actuen d'ofici intentant cercar la família del personatge en qüestió, restituint la seva memòria i efectuant un acte de reparació.

La història no hagués estat tan emocionant i entretinguda, però els qui l'hem patit haguéssim agraït molt no viure sota el xantatge permanent de sentir que si no ens n'ocupàvem nosaltres sense baixar ni un moment la guàrdia això no tirava endavant.

Aquesta frase me la va dir en el seu moment un antic combatent del mateix front en referència al tabú encara existent sobre la Guerra Civil i les constants proclames a passar pàgina. Tampoc s'haurien de passar les pàgines sense haver-les llegit, que és una metàfora equivalent.

Durant el franquisme, les víctimes d'un bàndol van gaudir de 40 anys d'homenatge i la resta havien de parlar amb veu baixa i porticons tancats sent tractats com els vençuts.

Amb la Transició i la llei d'Amnistia, a canvi d'oblidar els crims comesos pels grups armats opositors al règim, el franquisme va segellar la impunitat davant els crims comesos des de l'inici de la Guerra Civil fins a la fi de la dictadura.

Es podia ja aleshores homenatjar les víctimes del bàndol republicà? No, perquè d'atrocitats tots n'havien comès i el pacte entre botxins es feia a canvi de l'abandonament de la memòria de les víctimes dels respectius bàndols.

Un pacte de reconciliació basat en l'oblit en què es partia d'un territori ple de monòlits, carrers i mausoleus per les víctimes d'un bàndol i els de l'altre encara avui enterrats als vorals de les carreteres contra la legislació internacional que obliga els estats a ocupar-se activament de la cerca i identificació dels desapareguts en els seus conflictes. Espanya, no ho oblidem, continua sent el segon estat del món amb més desapareguts no identificats de tot el món només superat per Cambodja...

En el fons, el carrer Miquel Pedrola serà també un carrer a tots aquells Miquel Pedrola que encara hi ha enterrats als vorals de les carreteres o que apareixen enmig dels boscos i els camps quan hi ha un incendi o s'inicia un projecte urbanístic.

I sí, a la guerra civil tots els bàndols van cometre atrocitats, i mai he tingut pèls a la llengua a l'hora de donar a conèixer també les del bàndol republicà. Però la reconciliació s'ha de fer a partir de conèixer tota la veritat i no pas d'ignorar-la deliberadament.

Per altra banda, estic segur, que si com a França, Alemanya o Itàlia fos el feixisme qui hagués perdut la guerra, no hi hauria, com no n'hi ha en aquests països, tants escarafalls i ofenses a l'hora d'homenatjar desacomplexadament qui hi va lluitar en contra.

Com deia Màrius Torres, vull la pau però no l'oblit...